od r. 1898—1901 však v nepravidelných lhůtách teprv dalších 6 sešitů jakožto ročník druhý. — Ze statí právně-filosofických I. ročníku uvádíme: Faggi A., Sul materialismo storico; D'Aguanno, Lo spiritualismo e il positivismo nella filosofia giuridica contemporanea; Gioffredi R., Le teorie etiche e giuridiche di Guyan e la morale evoluzionista; R. de la Grasserie, Della vera divisione dei poteri e delle funzioni; Marino L., La coscienza della communanza laboratorio della legislazione; Faggi A., Monadologia e sociologia; Marino L., Filosofia e legislazione; D'Aguanno, La filosofia etico-giuridica dai primordi fino ad Aristotele. — V obsahu ročníku II. převládají články z dějin právních. Z filosofických a sociologických: Mazzarella, La condizione giuridica del marito nella familia matriarcale; Sorel G., Le idee giuridiche nel Marxismo; D'Aguanno, La morale e il diritto nei sistemi stoico ed epicureo. — K sešitům I. ročníku připojena jest zvláštní příloha zabývající se otázkou a hnutím na prospěch míru »Bolletino per la quistione della pace internazionale«. *Tkl.*

Dr. Kistiakowski, Gesellschaft und Einzelwesen. (Eine methodologische Studie.) Berlin. 1899. Str. X. a 205.

1. Od pradávna snaží se myslitelé vysvětliti autonomní povahu státu. Pokládajíce jej za subjekt schopný práva, vůle a jednání, zapomínali, že tato vlastnost státu jest pouhým pojmem a hledali jí v něčem konkrétním. Prohlašovali tedy stát za jakéhosi člověka velikých rozměrů. Platon, Hobbes, Montesquieu i Rousseau chytali se této analogie, v kterou však předem věříce, nedokazovali jí.

2. Teprve od počátku 19. století učenci jali se tyto a podobné obdoby zkoušeti a vyhledávati, co skutečně je shodného, co rozdílného mezi tou srovnávanou dvojicí. Ale obrali si nejprve širší pojmy, totiž společnost a organismus, přirovnávajíce onu ne s jednotlivým člověkem, nýbrž s živoucím tělem vůbec. — Že společnost je souborná jednota, z lidí složená, bylo samozřejmo. Bylo jen vyšetřiti, které jsou zvláštnosti tohoto společenského života, kterými zákony se spravuje, a jak definovati substanci, na které je patrný. Než příměr biologického organismu se společenským, jak jej provádí starší škola organická, kulhá. Než ještě byl počat, badatelé měli si předložiti otázku, zda společnost vůbec tělem fysickým jest. Potom teprve bylo se ptáti, jakou má rozlohu v prostoru a zevnější obrysy. Zatím většina myslitelů toliko uznává, že organismus společenský nemá pevného, nekolísavého tvaru zevnějšího. Neshody nové nastaly, co je prvkem onoho společenského těla: zda individuum, zda rodina či snad pouhá monada (čím měl totiž organismus společenský co nejvíce býti sblížen s biologickým).

Takto společnost ukvapeně vyhlašována za organismus, jako by již tím vysvětlena byla její substance; ba tím již prý lze definovati i společenský život, jenž prý záleží »ve vztahu součástí« (Spencer), a jsou-li části živé, jest i celek, z nich složený. Ale bylo spíše na snadě hádati, že život toho celku bude jinaký a ne stejný. Krom toho tvrzeno, že tytéž všeobecné zákony, které byly objeveny o jiných zjevech přírodních, jsou platny i o zjevech společenských. V skutku však jsou jednotlivé ty zákony platny pouze jen v jistých příslušných skupinách úkazů. Jsou zákony chemické, hvězdářské, fysické a jiné zvláštní. Společné, co vyhledáváme ve všech oborech rozličných výjevů, jest pouze, že druží se k sobě jako příčina a účin. Tento příčinný svazek však není sám zákonem, nýbrž normou našeho myšlení. I když úkazy spole-

čenské zahrneme v přírodní, přece nezbude, než pátrati po těch zvláštních zákonech, kterými toto pořadí zjevů, od jiných odloučené, se spravuje. A to budou zákony vývojové, podobné kosmologickým, geologickým a biologickým, ale ne s nimi totožné, kdežto všecky ostatní zákony vypátrány jsou na skupinách zjevů, které časově jsou přerušeny a tedy nepojímány vývojově. Jest vůbec chybou starší školy organické, že nezná podstatných znaků společnosti, a že místo aby zkoumala úkony její, ohlíží se jen po organech socialní činnosti.

3. Společnost — toť pojem souborný, vzniklý z úhrnného pojetí několika neb mnoha jednotlivců. Kolik je těchto, zda dva, deset neb tisíc, místo, na kterém se scházejí, ba i bezprostřední jich sousedství — jsou toliko zevnější znaky společnosti; podstatnou známkou však jest proměna v nitru, v psychické povaze těchto individuí, která se zjinačuje tím, že druh na druha působí. Souborná bytost společenská tedy pouze na oko zdá se rovnati mathematickému součtu jednotek, neboť v pravdě stávají se tato individua společenským stykem uvnitř již jinými. Realní jednota mezi nimi v tomto společenském souboru je p s y c h i c k é h o rázu, t. j. individua mysliti si jest sice rozlišená, ale přes to v obvodu celku vespolek na sebe působící.

Rodina, kmen, národ jsou sociologicky souborné jednoty názorné, kde jedinec s jedincem jsou ustavičně v duševním styku. Ale statistické úhrnné udaje o porodech, úmrtích, sňatcích a sebevraždách jsou sestrojeny tak, že jedinec je vytržen ze své názorné skupiny (rodiny, kmene, národa) a zahrnut pak s jinými (rovněž tak vytrženými) do uměle utvořené, čistě pojmové skupiny (na př. narozených, zemřelých, sebevrahů). Proto výsledky statistické musí věda společenská prohloubiti svým (socialním) výkladem, t. j. ukazovati, jakému společenskému vlivu podléhala individua v těch názorných skupinách (v rodině, v kmeni, v národě), z nichž je statistik vyňal a do své čistě pojmové úhrnné skupiny přenesl. — S p o l e č n o s t, ježto nelze si ji mysliti bez hmotných složek, t. j. jedinců ji skládajících, je pojem věcný; ač co je její podstatou a jednotou, t. j. vespolné psychické působení jednotlivců na sebe, je pouhý process. — Pojem věcný je také s t á t ve smyslu společenském; ve smyslu právním však je stát pojem vztažný, t. j. soustavou právních vztahů.

4. Člověka jakožto bytost socialní lze studovati po dvou stránkách: — *a)* jak tohoto jedince osobité vlastnosti, duševní stavy a sebevědomí se vyvinuly tím, že s jinými octl se ve styku; toť úkol s o c i a l n í p s y c h o l o g i e; — *b)* jak v úhrnu všech jedinců čili v bytosti souborné vyvinulo se cosi jim všem společného, nehledíc k zvláštnostem jednotlivých osob; to vyšetřiti jest s o c i a l n í m v ě d á m. Tyto pátrajíce po tom, co na všech individuích je shodného, co jest všeobecné, odkud se vzalo a jaké má účiny, nepočínají rozborem vědomí jednotlivcova, nýbrž úhrnného vědomí společenského a odtud sestupují k jednotlivému.

Je-li na př. v některém státě třetí stav utiskován výsadami dvou druhých, rodí se v příslušnících onoho: — *a)* cit nespokojenosti a žádost po nápravě zevnějších řádů. Tyto duševní stavy, opakujíce se v nitrech mnoha jedinců, dávají jistou sesílenou veličinu psychickou, soubornou, která je větší než součet jednotlivých citů a žádostí, z kterých jest složena: tedy valně zmocněnou nespokojenost a žádost po nápravě. — *b)* Odporují-li výsadné stavy té

nápravě, rozmáhá se hnutí proti tomu vždy více, a assimilací i obměnou duševních stavů jednotlivců ohlašuje se vždy silnější cit spravedlnosti. Posléze z toho vření vyklube se pojednou mravní příkaz: »Všichni lidé jsou si před zákonem rovni« — tedy jakási norma, kterou nelze vysvětliti pouze rozborem duševních stavů jí předcházejících, nýbrž synthesí.

Odtud patrno, že socialní zjevy lze zpytovati s dvou hledisk: pokud totiž úhrnný duch společenský hlásí se jistými všeobecnými city a snahami, a pokud patrn jest v jistých mravních, právních, logických a aesthetických normách. Prvou otázku řeší vědy společenské, pátrajíce po příčinách a účinech socialních vzruchů a snah, nehledíc nijak k jejich hodnotě ethické neb jiné. Druhé otázce věnují se vědy normativné (věda právní, ethika, logika a aesthetika), které odhalují a mimo to odhadují normy dle teleologických měřítek. Tam, kde se úkoly těch i oněch věd poměsují, nastává nevyhnutelný zmatek, zrovna tak, jako když se slučuje úloha socialní psychologie s úkolem socialní vědy.

Z uvedeného rozlišení vyplývá také dvojí význam státu: *a)* společenský, dle něhož stát je pouze souborem individuí, ale realní jednotou sloučených, nemaje krom individuelních ještě svou zvláštní duši. Zmocněné city a snahy, v tomto spolku se rodící, jsou souborné celky, v nichž má každé individuum účast jako jejich díl. — *b)* Význam juristický, dle něhož stát je ideelní osobnost, která existujíc mimo individua a nad nimi, má své zvláštní zájmy, povinnosti a práva, vůli a moc. Tu je stát zosobněním mravních norem, kterým jedinci jsou podřízeni, aby dosaženo bylo nějakého hodnotného účelu.

5. Stává se však, že pojmové znaky státu se přenášejí na společnost a zase naopak. Z toho vznikají zmatky a pocházejí i domnělé shody mezi státem a společností a člověkem. Psychický mechanismus jedince a společenský arci v něčem vespolek se podobají, ale také v mnohém rozlišují. Ve vědomí jedincově budují se z jednotlivých představ vyšší útvary tím, že se představy dle zákonů sdružovacích a osvojovacích spojují a pořádají, aby pak ve vyšším útvaru (tlumu) pozbyly téměř úplně své samostatnosti. Jinak jest tomu ve společnosti; i tu sice assimilačními pochody jedinci spojují se v družstva a tato zase ve vyšší družstva. Ale zde individum nepozbývá nikdy své samostatnosti, proto že jsou působivy i zákony repulsivní, kterými jednotlivci a družstva proti jiným se uzavírají a od jiných se odlučují (na př. v stavech a kastách).

Moderní theorie organická liší se tedy od starší valně. Zamítá pojímati společnost jako zcela shodnou s fysickým tělem organickým. Pokládá ji pouze za kollektivní bytost, jejížto jednota jest právě jen v tomto souboru individuí. Klade důraz na to, že tato individua jsou si podobná, ač rozlišená, a vniterně mezi sebou souvislá, a nikoli na účelné a souladné sestavení rozličných složek, podobných ústrojům organismu. Společenský process, který tím sdružením individuí vzniká, jest po výtce povahy psychologické a ne fysiologické. Tím liší se společnost lidská i od družstev čili států zvířecích, které založeny jsou pouze na fysiologické souvislosti. — Posléze připomenouti dlužno, že nepovede k zdárným výsledkům, jestliže by si některá věda sama o sobě obrala ohromný úkol, bádati o společnosti jako jednotném celku

vůbec. Nelze organismus neb člověka najednou po všech stránkách prozpytovati. Třeba jest, aby jednotlivé vědy osvěcovaly každá jinou stránku tohoto předmětu a tvořily si za svým určitým účelem svůj zvláštní pojem o člověku a organismu. Třeba tedy provésti v bádání o společnosti dělbu práce dle všeobecných zákonů logických a vymeziti přesně každému pracovníku jeho obor. —

Spisovateli náleží zásluha, že analogie mezi státem a člověkem, organismem a společností kriticky rozebral, všecky tyto pojmy logicky rozlišil a přesně vymezil obory, kterými jednotlivým vědám, studujícím lidskou společnost, jest se zabývati, aby zmatky pominuly a společný předmět byl soustavně vyčerpán. *Ot. Fsk.*

Dr. Fr. Oppenheimer, *Nationaloekonomie*, *Sociologie*, *Anthropologie*. (Zeitschrift für Socialwiss. III. Jahrg. 1900. Heft 7—9.)

Úvaha tato jest jaksi protějškem spisu předchozího. Vytýká-li Kistiakowski potřebu dělby a přesného rozlišení práce při zpytování zjevů společenských, Oppenheimer klade důraz na srůstání dvou příbuzných věd v třetí nové, oběma nadřaděné. Tato vzniká, objevují-li se ve dvou naukách společné jim zákony. Jest naděje, že postupným vyšetřováním takovýchto zákonů posléze dospějeme k jakési monistické vědě, která spojí v jednotu veškery zákony ve všech ostatních naukách platné. Ježto počátkem a koncem všeho bádání zůstává člověk a jeho vztahy ke všem jiným věcem, lze tuto ústřední vědu pojmenovati anthropologií.

Již nyní projevuje se den co den větší souvislost nejen mezi vědami přírodními, ale i duchovními, takže jedné bez druhé nelze dobře porozuměti. Sociologie jakožto nauka o kollektivním životě vůbec stane se bezpochyby středem věd duchovních. Národohospodářská nauka, pokud vyšetřuje, co kdy vedlo lidi k hospodářské činnosti a ji podporovalo, nemůže se obejíti bez dějinné vědy a naopak; neboť i tato dovede si vysvětliti činnost lidí politickou, vědeckou a uměleckou jenom tehda, přihlédá-li k jejich činnosti hospodářské. V obou případech jednají lidé kollektivně, a proto ten i onen odborník musí znáti zákony kollektivních úkonů čili sociologii. Oběma potřebna znalost theoretického národního hospodářství a theoretické vědy dějinné. Filosofie dějin hledá nejen zákony postupných zjevů společenských, ale i odhaduje hodnotu dějinného vývoje — týž úkol má i sociologie. Jenže nadto jest této zpytovati také zákony společenských zjevů současných, tak že s filosofií dějin je totožna pouze z polovice, ne celá (jak tvrdí Barth). Věda dějinná nechť i na dále líčí, jak rozličné prostředí působí ve vývoj heroa neb jedince, a jak naopak genius obměňuje své okolí a budí utajené (latentní) síly v kollektivní duši; tím sice přispěje k zdokonalení vědy o kollektivním jednání, ale nesmí sama neužívati pouček, které tato nauka již zjistila. — Jiné pouto druží sociologii k duševědě individualní. Tato poučuje nás o tom, co bývá pohnutkou činnosti jednotlivcovy vůbec, tedy i hospodářské. Tyto vědomosti opatřiti si musí i sociolog, aby psychologií kollektivní uměl obdobou vysvětlovati i pohnutky činností souborných. Nové a nové styky sociologie s jinými obory stávají se patrnými, jakmile vyšetřujeme podmínky jiných plodů souborných úkonů: